

Правосъдие по детски

Казвам се Влади Вълков и съм съдия в Софийски районен съд. Освен това повече от 15 години работя с деца и се опитвам да им обясня по достъпен и разбираем начин работата на съда. Идеята за това се зароди покрай моята племенница и нуждата да ѝ обясня какво е съд и какво се случва в съдебната зала. Така започнах да правя симулации на съдебни процеси като за по-малките те бяха базирани на приказката за Червената шапчица и вината на вълка, а за по-големите – за дилърите на наркотици. Целта ми е децата да влязат в ролята на правораздаващи, т.е. да казват как нещата да се случват в интерес на истината.

Захванах работата с малчуганите с усещането, че те имат конкретно виждане за правораздаването, формирано от медиите, но бях опроверган още при първата среща. Децата на възраст 10-11 години показаха изключителна чувствителност на тема грижа за разрешаване на проблема.

Имах амбицията да започна с едни деца и да надграждам, но стана друго - работих с различни деца, в различни училища, от различни възрастови групи. Това, което открих, е, че онази чувствителност, с която малчуганите от 3-ти, 4-ти клас се опитват да разрешат чуждия проблем, се губи с възрастта.

Тийнейджърите от 9-ти, 10-ти клас първоначално търсеха решение на проблема по модел - задължително някой трябва да е виновен и ако аз имам власт, ще му отсека главата. Мисълта за кардиналното разрешаване на проблема липсваше. Оказа се обаче, че това е само първоначалното впечатление. Децата от тази възрастова група бяха предизвикани да разследват престъпление за продажба на наркотици и да подберат подходящото наказание. Масово тийнейджърите не се задоволиха да хванат „мулето“ и да го натоварят с цялата жестокост на закона, а се опитаха да разберат кой му е дал опиата и впоследствие да го намерят. И когато го отриха, подходиха изключително трезво при преценката какво е подходящото наказание за него.

С тази моя работа имах и възможността да сравня различните решения, дадени от деца от различни краища на България. Ако има специалист, който да анализира присъдите, вероятно ще излязат интересни изводи. Във Видинско, например, малките осъдиха вълка на 20 години затвор, в Чепеларе пък - на общественополезен труд. Много е интересно да се видят и децата, които от различни населени места се събраха в София и трябваше да разплетат една нелепа задача в рамките на 2 часа. Беше невероятно като резултати и организация. С помощта на актьори успяхме да сформираме по невероятен начин групите на съдиите и адвокатите и тези групи да стигнат до много интересни резултати. При финалното обсъждане на Червената шапчица беше зададен един наистина сложен въпрос: къде се е чуло и видяло, хора да съдят вълк, т.е. децата показаха, че живеят извън и разсъждават извън рамките, които са предназначени. От малчуганите за първи път чух и за възстановително правосъдие, нещо, което понастоящем си проправя път у нас и е непонятно за политиците и магистратите на ниво ВКС и ВКП.

Възстановителното правосъдие е онази форма, която е в състояние да помогне на насилника наистина да разбере какво е направил, да си даде сметка по какъв начин неговите действия са въздействали върху околните.

Когато насилникът е оставен да бъде наказан от властта, от институциите, той се изживява като жертва и очакването да осъзнае какво е направил е до голяма степен обречена. Всъщност стандартното правосъдие разчита на репресията като форма да накараш човек да осъзнае. Бих казал, че стандартният подход е и вреден, а и нека се замислим: Дали отрязаната от другото глава ще удовлетвори майката, загубила своето дете? Категорично се съмнявам. Всъщност опитът от системи, където има възстановителното правосъдие показва, че истинско възмездие пострадалите получават тогава, когато могат да изкажат какво им е причинило стореното зло. Нещо, което

стандартната процедура не го позволява. А истинското възстановяване на нарушителя е тогава, когато си даде сметка какво е причинил.

Процедурата на възстановителното правосъдие не се разпознава у нас като работеща, въпреки неудовлетвореността на обществото от наказанията, които съдът дава при престъпленията по транспорта, например. Струва ми се обаче, че това е подходът за разрешаване и на конфликти в училище.

В момента съм на етап търсене на подкрепа за осмисляне на медиацията и възстановителния подход като нещо реално и практически приложимо в условията на разрешаване на конфликти между деца. Убеден съм, че ако децата растат с усещането, че могат да разрешат конфликти помежду си, това насилие, за което преподавателите споделят, че е сериозен проблем, ще намери естествения си отзвук. Всъщност насилието е вик: „Аз не мога да намеря изход от тази ситуация, тази ситуация за мен е неразумна, намирам своя подход, собствения си изход.“

От моята непосредствена практика смея да споделя, че истинско удовлетворение съм изпитвал, не когато постановя решението си, а когато помогна страните да разберат, че самите те са в състояние да го намерят.

Убеден съм, че чрез моята инициатива за симулация на съдебни процеси карам децата да видят, да намерят начин да решават конфликтите помежду си. Това им помага също да осъзнаят понятието върховенство на закона. Законът е едно осмислено правило, а правилото в крайна сметка гарантира свободата, защото всеки, който се окаже в някаква ситуация, може да предполага какви са действията на останалите. Когато аз се движа по улицата, например, мога да бъда сигурен, че няма да ме прегазят, защото знам, че водачът на автомобила се съобразява с Правилника за движение по пътищата. Когато правилата са осмислени от гледна точка на това, че гарантират свобода, а границата на нашата свобода е свободата на другия, тогава осъзнаваме върховенството не на буквата, а върховенството на смисъла на закона.